

ლელა მურუსიძე¹, ქეთევან ხაზარაძე², ეკატერინე მურუსიძე¹,
ავთანდილ გულიაშვილი¹, ზურაბ სულუხია¹, მაია კერკენჯია²

რაჭა-ეკოლოგია და ტურიზმი

¹თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი, ²საქართველოს ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; თბილისი, საქართველო

Doi: <https://doi.org/10.52340/jecm.2025.04.04>

LELA MURUSIDZE¹, KETEVAN KHAZARADZE², EKATERINE MURUSIDZE¹,
AVTANDIL GULIASHVILI¹, ZURAB SULUKHIA¹, MAIA KERKENJIA²

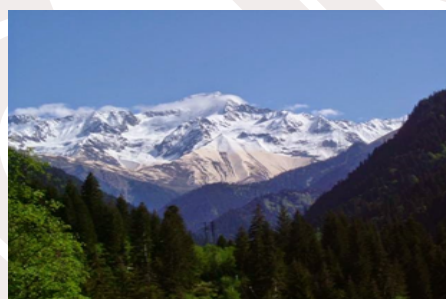
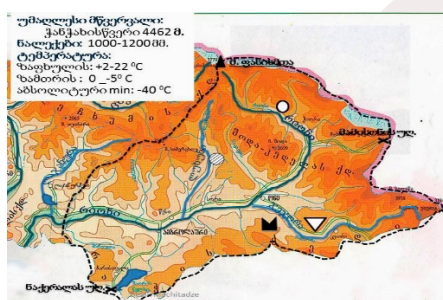
RACHA - ECOLOGY AND TOURISM

¹Tbilisi State Medical University; ²Georgian State University of Physical Education and Sport; Georgia

SUMMARY

Racha is one of the most unique and ecologically valuable regions in Georgia. The article presents the ecological situation of Racha. It is distinguished by beautiful landscapes, healthy climate and numerous springs. The positive beneficial properties of the mountain climate - clean air, sun, moderate temperatures in summer, also contribute to recreation, and therefore the development of tourism, including medical tourism.

Keywords: ecotourism, resort tourism, medical tourism

საქართველოს ულამაზესი კუთხე რაჭა მოიცავს ამბროლაურისა და ონის მუნიციპალიტეტებს, ბუნებრივი რესურსები, ბიომრავალფეროვნება, კლიმატური პირობები და გეოგრაფიული მდებარეობა განსაზღვრავს მის განსაკუთრებულ ეკოლოგიურ ღირებულებას. ტერიტორია მთავორიანია და ხასიათდება მდინარეების, ტბებისა და ტყეების სიმრავლით, მის ტერიტორიაზე მდებარეობს რიონი, შაორის ტბა და მრავალი სხვა ჰიდროგრაფიული ობიექტი, რომლებიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ რეგიონის კლიმატურ და ეკოლოგიურ მახასიათებლებზე.

კვლევის მიზანი: რაჭის ფიზიკურ-გეოგრაფიული დახასიათება, ეკოლოგიური მდგომარეობის შეფასება ტურიზმის განვითარებაში. ისტორია და მისი ისტორიული ძეგლები, ეკონომიკური რესურსების შეფასება, მეღვინეობა რაჭაში, ტურისტული პოტენციალი.

კვლევის მეთოდები: მიმოხილვითი კვლევა, დოკუმენტური და ეკონომიკური ანალიზი.

რაჭა მაღალი ეკოლოგიური აქტივობის ზონაა. საჭიროა სისტემატური დაკვირვება და რისკების მართვის სტრატეგია. რაჭის კლიმატში შეინიშნება მყინვარების დნობა, ატმოსფერული ნალექების რაოდენობის მატება, ეს ყველაფერი გავლენას ახდენს ჰიდროლოგიურ რეჟიმზე და ზრდის სტიქიური პროცესების ალბათობას. რაჭის ბუნებრივ-გეოგრაფიული პირობები, მიმზიდველი ბუნება, კლიმატური პირობები, მთის სუფთა ჰაერი, წიწვოვანი და ფოთლოვანი ტყეების სიხშირე, კულტურული ძეგლების სიმრავლე, მინერალური წყლებისა და სხვა ბუნებრივი რესურსების სიუხვე, ქმნის უნიკალურ პირობებს სხვადასხვა სახის ტურიზმის (საავტომობილო, საცხენოსნო, საფეხმავლო და სამონადირეო ტურიზმი, ეკოტურიზმი, სამედიცინო ტურიზმი და სხვ.) განვითარებისათვის. რეგიონის კურორტებია შოვი, უნერა, ქვეშაკე, ხიდიკარი, ბუგეული. რეგიონში

ტერიზმის განვითარებას ხელს უწყობს ინფრასტრუქტურის განვითარება, ინვესტიციების მოზიდვა, დიდია სახელმწიფოს როლი სხვადასხვა პროექტების და პროგრამების ხელშეწყობაში [6]. რეგიონის ტყეებსა და ალპურ ზონებში ბინადრობენ იშვიათი და ენდემური სახეობები. გვხვდება წითელი ნუსხის ცხოველები და მცენარეები, მათ შორის კავკასიური არჩვი, დათვი, ჯიხვი და სხვადასხვა ენდემური ფრინველი. იგეგმება დაცული ტერიტორიების გაფართოება, რაც ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას შეუწყობს ხელს. ეკოტურიზმი რაჭისთვის დიდ პოტენციალს წარმოადგენს, თუმცა აუცილებელია მისი რეგულირება და ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება [1].

რაჭის ჰავა ზომიერად ტენიანი და თბილია. ნალექების წლიური ჯამი იცვლება 800-1200 მმ-ის ფარგლებში. რაჭა მთლიანად მდებარეობს მდინარე რიონის აუზში, რაჭის ქვაბულში, რომელიც მოქცეულია ლეჩხუმისა და რაჭის ქედებს შორის. მაქსიმალურ სიმაღლეს აღწევს ჩრდილო-აღმოსავლეთით მწვერვალ ჭანჭახისწვერზე 4462 მ. მამისონის უღელტეხილით უკავშირდება ჩრდილოეთ ოსეთს, ხოლო ნაქერალას უღელტეხილით იმერეთს.

რაჭა გამოირჩეულია ტყის რესურსებით. 60%-ზე მეტი ხელუხლებელი ტყეებია, გვხვდება ხელოვნურად გაშენებული წიწვოვანი (კედარის) ტყეები, გარდა სამრეწველო პოტენციალისა, უნდა აღინიშნოს მათი ნიადაგდაცვითი, წყალმარეგულირებელი, კლიმატმარეგულირებელი ფუნქციები [3]. რაჭა მდიდარია წყლის რესურსებით, რომლის 99% ჰიდროენერგეტიკაში გამოიყენება. წყლის ძირითადი არტერიაა მდ. რიონი თავისი შენაკადებით: ჯეჯორა, ჭანჭახი, შარეულა და სხვ. შაორის წყალსაცავის წყლის საერთო მოცულობა 90 მლნ კმ. მდიდარია ბუნებრივი წყაროებით, ასამდე სამკურნალო-მინერალური და გოგირდოვანი წყლით, საკურორტო ადგილებით. კურორტ უნერაში 28 სახის მინერალური წყლის საერთო დღეღამური დებეტი 800 ტონაა. ისინი მდიდარია კალციუმით, რკინით, იოდით და სხვა მინერალებით. შოგში გამოკვლეულია 16 სახის მინერალური წყარო, რომელთა დღეღამური დებეტი 150 ტონაა. შეიცავს კალციუმს, ნატრიუმს, რკინას, მაგნიუმს, ქლორს და სხვ. შესაძლებელია სამთო-სათხილამურო კურორტების მშენებლობა [5].

შაორის წყალსაცავი ამბროლაურის მუნიციპალიტეტის ულამაზესი ადგილია, რომლის ირგვლივ გვხვდება უნიკალური ჯიშის ტყეები და კულტურულ-ისტორიული ძეგლები. შაორზე არსებობს პოტენციალი ყველა სეზონის ტურიზმის განვითარებისთვის. რაჭას საქართველოს ჰიდროენერგეტიკისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობა ენიჭება. ენერგეტიკის ძირითადი ობიექტია ჰიდროელექტროსადგური ამბროლაურში რიცეულაჰესი 6,1 მგვტ [2]. რეგიონს აქვს საკმარისი პოტენციალი მზის ენერგიის გამოყენების მიმართულებით, რომლის დღიური მაჩვენებელი 4,2-4,5 კვტს/მ²-ია.

რაჭაში მუშაობს საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტო. მიმდინარეობს მონიტორინგის სისტემების მოქმედება და გეოგრაფიული კვლევები. ეკოტურიზმის განვითარება ხელს უწყობს ბუნების კონსერვაციას და ადგილობრივი ეკონომიკის გაძლიერებას. 2023-2024 წლებში გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ განახორციელა მასშტაბური გეოლოგიური კვლევები, რომელთა საფუძველზე შედგა მასშტაბური რუკები (1:200,000). აღნიშნული კვლევები წარმოადგენს მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს რეგიონალური განვითარებისთვის, რადგან შესაძლებელი ხდება სტიქიური საფრთხეების იდენტიფიკაცია, პრევენციული ზომების დაგეგმვა და ეკოლოგიური პოლიტიკის ჩამოყალიბება [4].

რაჭაში წიაღისეული საბადოებია: დარიშხნის საბადო, ლითონური: მანგანუმი - შქმერში, ოქრო, დარიშხანი - ლუხუნში, ვერცხლისწყალი კოლიძირში და არაღებულწი წიაღისეული: ქვანახშირი, თაბაშირი, ბარიტი - ჩორდში. მდიდარია საშენი მასალებით: ქვიშა, ხრეში, კირქვა.

რაჭაში იგეგმება ჰიდრომეტეო სადგურების დამონტაჟება, მენყერული მონიტორინგის სისტემების დანერგვა, რაც უზრუნველყოფს საფრთხეების დროულ იდენტიფიკაციას და მოსახლეობის უსაფრთხოების გაზრდას. რაჭის ეკონომიკაში უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს

სოფლის მეურნეობას, მევენახეობას, მეცხოველეობას, მეფუტკრეობას, მეთევზეობას. რეგიონში წარმოების ძირითადი დარგებია: ელექტროენერგიის და წყლის წარმოება, ხე-ტყის წარმოება, ღვინისა და სხვა ალკოჰოლური სასმელის წარმოება, პურისა და ფუნთუშეულის წარმოება, უალკოჰოლო სასმელის წარმოება, სამთო-მოპოვებითი მრეწველობა და ჩირის წარმოება. რაჭა ცნობილია ღვინო "ხვანჭკარას" წარმოებით [6].

რაჭა მდიდარია უძველესი ისტორიული ძეგლებით, აღსანიშნავია 1014 წელს აგებული ნიკორწმინდის ტაძარი; ბარაკონი, ძველი ქართული გუმბათოვანი ხუროთმოძღვრების ერთ-ერთი უკანასკნელი ძეგლი რაჭაში. ფუნქციონირებს რამდენიმე კომფორტული სასტუმრო: ამბროლაურში, ონში, შოვში, უწერაში. აღსანიშნავია, რომ 2012 წელს ქ. ამბროლაურში ფუნქციონირება დაიწყო ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრმა.

კვლევის შედეგები: ტურიზმის სარგებლიანობა ქვეყნისთვის გამოიხატება ეკონომიკური, სოცო-კულტურული და გარემოს გაუმჯობესების კუთხით. ტურიზმის განვითარება ხელს უწყობს ინფრასტრუქტურის განვითარებას და სამუშაო ადგილების შექმნას (სასტუმროს პერსონალი, სარესტორნე პერსონალი, საბანკო პერსონალი და სხვ.). სამკურნალო ტურიზმის განვითარება შესაბამისად საჭიროებს სამედიცინო პერსონალის რაოდენობის ზრდას.

რაჭის ეკოლოგიური მდგომარეობა მოითხოვს გრძელვადიან დაგეგმვას, რეგიონულ თანამშრომლობასა და მდგრადი განვითარების პრინციპებზე დამყარებულ პოლიტიკას. არსებული სტიქიური და ეკოლოგიური საფრთხეების ფონზე, აუცილებელია სახელმწიფოს, საზოგადოებისა და საერთაშორისო პარტნიორების ერთობლივი ძალისხმევა რეგიონის ეკოლოგიური უსაფრთხოებისა და ბუნებრივი სიმდიდრეების შენარჩუნებისთვის.

რეკომენდაციები

- გრძელვადიანი გარემოს დაცვითი პოლიტიკის ჩამოყალიბება;
- სტიქიური საფრთხეების პრევენცია ტექნოლოგიური მონიტორინგის სისტემებით;
- ადგილობრივი თემების განათლების და ინფორმირების ხელშეწყობა;
- ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობა;
- სამკურნალო ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გარემოს ეროვნული სააგენტო: <https://nea.gov.ge/Ge/News/1293>
2. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო:
3. <https://mepa.gov.ge/ge/News/Details/21710>
4. <https://commerciant.ge/news/society/2024-tslis-bolos-qveynis-masshtabit-245-dakvirvebis-hidrometeo-sadguri>.
5. დაავადებათა კონტროლის და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის NCDC, მსოფლიო ბანკის და გაეროს სტატისტიკურ მონაცემთა ბაზები.
6. Caucasus Medical Network. www.medgeo.net

*ლელა მურუსიძე¹, ქეთევან ხაზარაძე², ეკატერინე მურუსიძე¹,
ავთანდილ გულიაშვილი¹, ზურაბ სულუხია¹, მაია კერკენჯია²*

რაჭა-ეკოლოგია და ტურიზმი

¹ თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი, ² საქართველოს ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; თბილისი, საქართველო

რეზიუმე

რაჭა წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე უნიკალურ და ეკოლოგიურად ღირებულ რეგიონს საქართველოში. სტატიაში წარმოდგენილია რაჭის ეკოლოგიური მდგომარეობა. ის გამოირჩევა

ულამაზესი ლანდშაფტებით, ჯანმრთელი ჰავითა და მრავალრიცხოვანი წყაროებით. მთის ჰავის დადებითი სასარგებლო თვისებები - სუფთა ჰაერი, მზე, ზაფხულში ზომიერი ტემპერატურა, ასევე ხელს უწყობს დასვენებას, შესაბამისად, ტურიზმის განვითარებას, მათ შორის სამედიცინო ტურიზმისაც.

